

FOTO SCANPIX / ANTS LIIGUS

“Orkester on nagu laev – viige ta õigesse suunda ja ülejäänud teeb ta ise,” armastas korrata Herbert von Karajan. Legendaarse maestro arvamusele toetudes võiks öelda, et **Jüri Alperden** juhib juba rohkem kui 16 aastat kindlameelselt oma muusikalist laeva – Pärnu Linnaorkestrit ja pisut rohkem kui 30 aastat Rahvusooper Estonia orkestrit. Ta on veendunud, et dirigendiks sünnitakse, tema elulugu on selle kinnituseks.

Dirigendiks ei saada, vaid sünnitakse

Intervjuu Jüri Alperdeniga

TAMARA UNANOVA
muusikaajakirjanik

Jüri, teile oli ilmselt ette määratud saada muusikuks perekonnas, kus ema on pianist ja isa viiuldaja. Teisiti poleks ju võimalik olnud?

Nähtavasti jah. Kuigi ema ei tahtnud minust muusikut teha ja rõõmustas väga, kui lasteaias õeldi, et mul pole muusikalist kuulmist. Asi on selles, et ma absoluutselt ei laula. Kui see aluseks võtta, siis tuleb välja, et mulle on elevant kõrva peale astunud.

Sama on rääkinud Vera Gornostajeva. Kui ta oli väike, arvas tema ema samuti, et tütre pole muusikalist kuulmist, sest ta ei laulnud ega suutnud meloodiat järele korrata, kuigi peagi selgus, et tal on suurepärase “sisemine” kuulmine.

Seda nähtavasti tuleb ette. Hiljem, kui lasteaeda tuli mingi komisjon, avastati mul absoluutne kuulmine. Ma olin siis viieaastane ja ema mõistis, et ei aita midagi, laps on vaja muusikat õppima panna. Nii ma alustasingi tasapisi kodus klaveriõpingutega.

Esimeseks õpetajaks oli teil arvatavasti ema?

Ei, ema mind ei õpetanud, mina ei tahtnud. Emal oli sõbranna, kes õpetas metoodikat (midagi pedagoogilise praktika sarnast) ja mina, nagu katsejänes, hakkasin tasapisi klaverimängu õppima. Algul kodus, hiljem astusin Tallinna muusikakeskkooli.

Üldiselt liikus kõik selles suunas, et teist saab pianist?

No ei ütleks. Juba varasest lapsepõlvest, kuuendast eluaastast alates meeldis mulle väga kuulata sümfooniaorkestri proove ja kontserte. Isa mängis ju orkestris. Ma isegi sõitsin isaga kaasa Tartusse, Pärnusse... Minu eeskujuks oli Neeme Järvi. Tahtsin saada selliseks dirigendiks nagu tema. Aga kuna kuueaastaselt veel dirigeerimist õppida ei saa, tuli klaveriga alustada.

Kas lapsepõlves üritasite pliiats käes dirigeerida? Eri Klas on rääkinud, kuidas ta päris väiksesena ronis pingikesele ja üritas kätega vehkida.

Muidugi üritasin! Kuidas siis teisiti.

Aga mis teid väikese poisina selles elukutses nii kütkestas?

Praegu juba täpselt enam ei mäleta, aga ilmselt oli asi Neeme Järvi isiksuse jõus. Teate, on selliseid inimesi, kes oskavad oma elukutset niimoodi presenteerida, et tundub, et millegi muuga polegi üldse võimalik tegelda.

Sellelipoolest saite algul pianistik, aga alles hiljem dirigendiks. Arvatavasti ma ei eksi, kui ütlen, et teiseks inimeseks, kes avaldas teile väga suurt mõju, oli Bruno Lukk, kelle juures te õppisite muusikakeskkoolis ja konservatooriumis 14 aastat.

No muidugi! Arvan et tänu temale minust muusik saigi. Bruno Lukk oli väga tugev isiksus. Kuigi olin teda igasugustes olukordades näinud – ta külastas mu vanemaid juba siis, kui olin kõigest pooleaastane, oli ta alati mulle autoriteediks.

Milles seisnes tema metoodika, õpetusviis? Kas ta oli rangete pedagoog?

Tal oli täpne ettekujutus sellest, kuidas üht või teist teost esitada. Ta andis tavaliselt mõista, et kõik, mida tehakse teistmoodi, pole juba enam muusika. Kuigi tal muidugi olid esitajad, keda ta väga armastas ja hindas.

Millist mõju avaldas Bruno Lukk teie muusikamaitse ja eelistuste kujunemisele? Üks tema õpilasi Vardo Rumessen, kes väga armastab ja palju mängib Rahmaninovi, on mulle öelnud, et Lukk ei armastanud Rahmaninovi...

Jah, tõepoolest. Kord küsisin temalt kogeldes midagi Rahma-

JÜRI ALPERTEN on sündinud 16. juunil 1957. aastal muusikute perekonnas. Tema ema on pianist ja pedagoog Renate Goznaja, isa ERSO viuldaja Moissei Alperen (suri 2005. aastal).

1964–1975 õpingud Tallinna muusikakeskkoolis.

1975–1979 õpingud Tallinna Riiklikus Konservatooriumis professor Bruno Luki klaveriklassis.

1979–1985 õpingud Leningradi Konservatooriumis ooperi ja sümfooniaorkestri dirigeerimise klassis professor Ilja Mussini juures.

1985. aastast Rahvusoper Estonia dirigent (aastatel 2002–2004 peadirigent).

1994–2000 Eesti Muusikaakadeemia sümfooniaorkestri peadirigent.

1998. aastast Pärnu Linnaorkestri peadirigent.

1993. aastast Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkestri dirigeerimise õppejõud.

2009. aastal omistati talle Valgetähe IV klassi teenetemärk. 2012. aastal sai ta Harjumaa teatripreemia, 2014. aastal Eesti Muusikanõukogu aastapreemia ja Johann Voldemar Jannseni preemia märkimisväärse panuse eest Pärnu kultuuri- ja haridusellu.

ninovist ja ta ütles: “Sul oleks parem minna mõne teise pedagoogi juurde.” Pärast ma natuke analüüsisin tema sõnu, tutvusin rohkem Rahmaninovi muusikaga ja jõudsin järeldusele, et milleski on tal õigus. Tõsi küll, erandiks oli talle teine klaverikontsert – see oli tervikuna talle vastuvõetav. Ka mina armastan väga teist kontserti ja olen valmis seda ükskõik kui palju kuulama. Aga ma armastan ka “Rapsoodiat Paganini teemal”, “Sümfoonilisi tantse”, “Kellased”...

Kas teil vahel õnnestus jääda ka oma arvamuse juurde? Kas te kunagi ei astunud oma õpetaja tahtele vastu?

Ei, mitte kunagi. Ta suutis mind alati oma õigsuses veenda. Mulle ei tulnud pähegi, et ta võiks milleski eksida. Teisest küljest, kui ta nägi, et inimesel on midagi öelda, ta ei surunud oma autoriteeti peale, ei öelnud, et võib ainult nii, aga mitte teisiti.

Kuidas teie tunnid kulgesid? Millele ta pööras rohkem tähelepanu?

Ta ei rääkinud kunagi tehnikast, tema jaoks oli selle olemasolu enesestmõistetav. Vahel väga harva ta võis midagi näidata, aga üldiselt ta ei suutnud aru saada, kuidas võib mitte välja tulla. See lihtsalt polnud võimalik. Muide, seesama omadus on Neeme Järvil. Mäletan, kuidas kunagi minu küsimusele, kuidas paremini mõnda rasket teost esitada, vastas ta: “Sellest pole vaja probleemi teha. See kõik on väga lihtne.” Muidugi, kui inimesel tuleb kõik lihtsalt välja, on tal raske aru saada, et võib ka kuidagi teisiti olla. Bruno Lukk tegeles ainult teoste puhtmuusikalise küljega.

Millised teosed te avastasite enda jaoks õpiajal Bruno Luki juures, mis jäid teiega kogu eluks?

Väga sageli ma pakkusin ise välja üht või teist teost, mida ta-

haksin mängida ja sageli oli ta sellega nõus. Töötan alati perspektiiviga. Kuskil V-VI klassis hakkasin vähehaaval õppima Tšaikovski esimest klaverikontserti, et seda kooli lõpetamisel mängida. Bruno Lukk kiitis mu otsuse heaks.

Jüri, te olete ju ka klarnetit õppinud?

Jah, kooliajal. Kümendas klassis jagati kõigile poistele puhkpillid, et juhul, kui nad sõjaväkke võetakse, saaksid nad sõjaväe puhkpilliorkestrisse. Mina sain trompeti ja isegi proovisin seda natuke mängida. Aga mulle meeldis lapsest peale klarnet, tema kõla. Nii otsustasin trompeti klarneti vastu vahetada. Tegelesin klarnetimänguga poolteist aastat. Juhtus nii, et see sai mu teiseks erialaks.

Aga konservatooriumi lõpetasite pianistina, muuhulgas *cum laude*. Ema oli arvatavasti rahul?

No muidugi. Kuigi ta oma hinges teadis, et klaver on ainult vahend, vaheaste teel dirigendiameti poole. Ma ju alati unistasin ainult sellest ja kuulasin mitte klaveri-, vaid orkestrimuusikat. Mind haaras lapsest peale orkestri kõla, värvide mitmekesisus.

Nii rääkis ka Vladimir Ashkenazy, kui ta Tallinnas käis, et just sümfooniaorkester oli tema lapsepõlve suurim elamus. Kuigi ka tema, nagu teie, õppis algul klaverit, kuid erinevalt teist, ei arvanud ta noores eas, et temast tuleb kunagi dirigent.

No mina harjusin viieteist aasta jooksul käima proovides ja kontsertidel, et ei kujutanud oma elu selleta ettegi. Tahtsin ainult kiiremini dirigendipulti saada.

Te võtsite ju konservatooriumis õppides tunde Roman Matsovilt?

Jah, fakultatiivselt. Meil orkestridiregeerimise eriala polnud ja püüdsin nii palju, kui võimalik, omandada vajalikke teadmisi Roman Voldemarovitsilt. Mul on see ka diplomile märgitud.

Kas pärast konservatooriumi lõpetamist esinesite palju pianistina?

Ei, põhiliselt ainult konservatooriumi ajal. Avalikke esinemisi oli vähe.

Te juba teadsite täpselt, et tahate saada dirigendiks, sellepärast läksite Leningradi, legendaarse professor Ilja Mussini juurde?

Ausalt öeldes käisin seal juba mõned aastad enne tema juures tunnis. Ta hakkas mul juba natuke käsi seadma. Aga üldse oli minu esimene õpetaja Valeri Gergijev, kes sel ajal Mussini juures õppis. Kui ma sisseastumiseksamitele läksin, võttis Ilja Aleksandrovitš mu heameelega oma kursusele, ta juba tundis mind.

Mussinist räägitakse legende, et ta olevat võinud ükskõik kelle dirigeerima õpetada. Kas see on tõsi?

Täiesti tõsi. Ta ise rääkis, et võib võtta koristaja ja poole tunni-ga talle kätte õpetada mõned dirigeerimise põhitõed. Iseküsimus, mida ta nende kätega tegema hakkab. Kui oled muusik, on sulle käed vajalikud, et oma ideid, mõtteid, tundeid väljendada... Aga kui sa pole muusik, siis pole kasu ka neist seatud kätest. Tehnikat võib õpetada, aga sellest üksi on vähe, et or-

President Toomas Hendrik Ilves annab üle Valgetähe IV klassi teenetemärgi.

FOTO MATI HIIS / ÖHTULEHT

kestriga koos musitseerida, orkestrit juhtida. Ma olen märganud, et Mussini kasvandike hulgas kõigil tõelistel muusikutel on oma nägu, individuaalsus, vähem andekad on aga nagu kaksikud teineteise sarnased.

Mis teile veel meenub Leningradi õpingutest peale Mussini tundide? Neil aastatel oli Leningradi muusikaelu ju väga tihe, käisid gastroleerimas tuntud muusikud, Mravinski juhatas oma orkestrit...

Mravinski kontserdid olid alati sündmuseks. Et tema kontserdile pääseda, pidi juba kell viis hommikul minema piletijärjekorda, võtma järjekorranumbri. Leningradi sõitsid tuntud orkestrid ja dirigendid. Mul õnnestus kuulda Orchestre de Paris'd Daniel Barenboimiga, Chicago sümfooniaorkestrit Georg Soltiga, New Yorgi Filharmoonikuid Zubin Mehtaga, Mahleri orkestrit Claudio Abbadoga. Sageli külastas Leningradi Emil Chakyrovi, väga andekas bulgaaria dirigent.

Kas keegi teistest dirigentidest ületas teie lapsepõlve eeskujuna Neeme Järvi?

Neeme dirigeerimistehnika on minu jaoks kõigi aegade number üks. Muusikalises mõttes ma võibolla ei teeks kõike nagu tema, aga manuaalse tehnika osas on tema ideaal. Vaieldamatuteks autoriteetideks olid mulle nii Abbado kui Solti. Varasemate aegade meistritest jättis tugeva mulje Furtwängler. Kahjuks ei saanud ma näha Karajani, kui ta Leningradi külastas. Pean ütleva, et ma ei kuulu nende hulka, kelle jaoks autoriteete ei eksisteeri. Nad lähevad Abbado kontserdile ja ütlevad pärast, et seal ikkagi polnud seda või toda... Minu jaoks on mõned puutumatud suured seal kuskil Olymposel.

Lõpetasite Leningradi Konservatooriumi kui ooperi ja sümfooniaorkestri dirigent. Vist on raske öelda, kuhu teid rohkem tõmbas?

Muidugi. Võimalik, et tõmbas rohkem sümfoonilise muusika poole, aga kui mulle praegu öeldaks, et võin dirigeerida ainult sümfoonilist muusikat ja mitte teha ooperit, oleksin väga häiritud. Ma armastan väga ooperit.

Kas Estonia teatris hakkasite tööle kohe pärast lõpetamist või juba varem?

Olin seal juba tudengina mõningaid etendusi teinud.

Kõigepealt vist balletti? Tavaliselt antakse noortele dirigentidele algul ballette dirigeerida.

Balletti oli ka, aga minu esimene etendus oli Verdi "Attila".

Mati Palmiga peaosas?

Jah, ja teistes osades Tiit Kuusik ja Hendrik Krumm. Tiit Kuusik oli esimene, kes proovi tuli, mäletan seda hetke hästi. See oli suurepärane koosseis. Aga pärast "Attilat" oli tõepoolest ka ballett: Stravinski "Kaardimäng" ja "Tulilind". Siis tulid juba sellised tõsised ooperid nagu Bizet' "Carmen" ja Wagneri "Lendav Hollandlane". Praegu sellele tagasi vaadates mõtlen, et see oli lausa suurepärane algus.

Arvavasti on ooperiteatri dirigendi töö isegi raskem, kui sümfooniaorkestri juhil, sest teatris oled väga seotud teiste esitajatega, seda mitte ainult muusikalises, vaid ka lavastuslikus mõttes. Need ajad on jäädavalt möödas, mil kõike otsustas etenduse dirigent. Nüüd otsustab kõike lavastaja, sealhulgas ka seda, milliseid kupüüre tehakse partituuris, kuhu asetatakse põhiorhk. Kas olete sageli tundnud, et pole lavastajaga nõus?

Jah, üsna sageli. Aga kuna ma pole teatri peadirigent ja ainult osalen tööprotsessis, siis leian, et pole mõtet vastu hakata ja oma arvamust avaldada.

Te muidugi teate seda lugu, kui Juri Temirkanov keeldus Lyonis osalemast ooperi "Padaemand" lavastuses, sest tema arvates lavastaja moonutas ja labastas Puškini ja Tšaikovski ideid. Teda ei kõigutanud ka teatri ähvardus leping ühepoolselt lõpetada. Enesest lugupidamine ja põhimõtted olid kallimad. Temirkanov on korduvalt sel teema arvamust avaldanud, öeldes küllaltki otse ja järsult: "Lavastajad tapavad ooperi ja võibolla ongi juba tapnud." Kuidas teie suhtute sellisesse ütlusse ja mida te arvate tema seisukohtadest?

Olen temaga paljuski nõus. Ma olen traditsioonilise lähenemise pooldaja. Eelistan seda, et ooperi tegevus lavastuses toimuks sel ajastul, mis libretos kirjas ja et osatäitjate mäng laval vastaks karakteristikale, mis helilooja on neile oma teoses andnud. Helilooja on kõik partituuri kirjutanud, väikseimadki nüansid, märkinud juurde remargid. Hea lavastaja peab olema võimeline seda kõike sealt välja lugema. Minu jaoks on andekas lavastaja see, kes avaldab oma vaadet ja suhtumist teosesse heliloojale truuks jäädes. Mõnikord suudab andekas inimene teha tuntud ooperist midagi uut, tuua sisse oma värske nägemuse. Kui mul on huvitav ja lavastus on kuidagi põhjendatud, siis võin olla nõus isegi ooperi kaasajastamisega. Paarkümmend aastat tagasi nägin "Rigolettot" Inglise Rahvusooperis. Vaatamata sellele, et see oli lahendatud üsna julges võtmes – tegevus

XXV üldlaulupeol "ÜhesHingamine"
koos Nikolai Aleksejeviga.
FOTO MATI HIIS / OHTULEHT

toimus maffiaringkondades, mitte hertsogi õukonnas – ei läinud lavaline tegevus vastuollu muusikaga, kõik oli loogiline ja põhjendatud. See on minu jaoks näide meisterlikust lavastuslikust lahendusest.

Hiljuti näidati telekanalilt Mezzo Tšaikovski "Jevgeni Oneginit" Andrea Brethi lavastuses. Vaatasin seda ainult Anna Samuili pärast, kes lauliski suurepäraselt ja interpreteeris rolli nende võimaluste raamides, mis talle olid antud: Tatjana kirjutab kirja Oneginile kirjutusmasinal, sest ta on kirjanik. Öösiti ta ei maga, vaid kirjutab romaane. Lavastus on tobe, absurdne, sellel ei ole mingit seost ei Puškini ega Tšaikovskiga. Või Dmitri Tšernjakovi "Onegini" lavastus Moskva Suures Teatris, kus Onegin ja Lenski jookuvad, duelli asemel on joobnute kaklus ning juhuslik püssilask tapab Lenski. Galina Višnevskaja ütles pärast seda avalikult, et ei tõsta enam oma jalga Suurde Teatrisse. Muusikas pole ju vihjetki millelegi sellisele, seal on lüürika, dramatism, kõrgendatud tunded, aga laval on labasus ja vulgaarsus...

Jah, tean neid mõlemaid lavastusi. Mind rabab ja hämmastab, kui lavastaja üritab luua kujundit, mida muusikas pole. Ooperis on peamine muusika dramaturgia, mida lavastaja peab järgima.

Kuidas te suhtute Dmitri Bertmani lavastatud Gounod' "Fausti" Estonias?

Ausalt öeldes soovitaksin oma tuttavatel enne selle vaatamist unustada, et ooperi libreto aluseks on Goethe "Faust" ja et Gounod oli usklik inimene, kes ei suutnud ooperi lõpuosas vältida ka moraliseerimist. Kui jälgin lavastust seda kõike unustades, meeldib see mulle väga. Seal on hulk lavastuslikke leide, mis on iseenesest väga huvitavad, kuigi neil pole tekstiga, aeg-ajalt ka muusikaga erilist seost.

Kas teil pole olnud tunnet, et ajuti kõik need "leiud", klassika kaasajastamine on lihtsalt mängimine mitte eriti teadliku publikuga, kes pole harjunud ooperis käima?

Raske öelda. Muusikuna ma rohkem kuulan, kui vaatan. Sellepärast kui mind ka midagi lavastuses segab, ei suuda see hävitada, tappa muusikat. Vahel mõtlen, et olen arvatavasti vanamoodne, et mul on vananenud vaated. On inimesi, kes alati käivad ajaga kaasas. Mina olen teistsugune. Ehkki pean ütleva, et kui lavastus on andekas ja kui ka krimpsutan nägu liiga radikaalsete lavastuslike lahenduste peale – miski mind siiski seal haarab.

On teil meie teatris lemmiklavastusi?

Otsekohe on seda raske öelda, pean mõtlema.

Peale armastatud ooperi on teie elus tähtsal kohal Pärnu Linnaorkester, mida juhatate 1998. aastast alates. Kuidas sündis see väga õnnestunud koostöö?

Orkester oli loodud juba enne minu sinna tulekut, kolm aastat varem. Algul mind lihtsalt kutsuti vahel mõnda nende kontserti juhatama. 1997. aastal pakuti peadirigendi kohta, seda isegi ilma mingi konkursita. Pärast selgus, et pidin ikka konkursi tegema. Sellest ajast peale nendega töötangi. Püüan tajuda muusikute soove, kuid hetkel on orkester nõus minuga edasi tegema.

Seal arvatavasti õnnestub täiel määral realiseerida oma muusikalisi soove, mida ei saa teatris?

Muidugi. Nendega võtan sümfoonilise teose ja saan seda teha algusest lõpuni. Võibolla on see olnud viga, aga ma pole kunagi püüdnud leida endale mingit "nišši". Paljud püüavad millegagi eristuda, dirigeerida midagi sellist, mida keegi teine pole teinud. Nagu näiteks orkester, kes mängib ainult Straussi või nüüdismuusikat, Mozarti orkester. Mina ei taha ennast piirata.

Maailmas on nii palju muusikat, mida ma pole veel puudutanudki.

Kas teil on lemmikpartituure, mida “loete” üha uuesti?

Mul kõlab ka ilma partituurita peas mitmeid teoseid. Näiteks kuulen midagi Mezzo kanalilt ja see muusika jääb mulle tükiks ajaks pähe keerlema. Muidugi üritan kogu aeg uute teostega tutvuda.

Kuidas te suhtute nüüdismuusikasse?

Ma natuke pelgan heliloojaid, kes on sündinud 20. sajandil – Šostakovitš välja arvatud. Mitte sellepärast et nad oleksid halvad heliloojad. Mitte sugugi, seal on geniaalset muusikat, aga on ka teoseid, kus on lihtsalt hulk noote. Sellepärast enne kui midagi sellist mängida, pean ma kõigepealt teosega tutvuma. Näiteks kui mulle pakutakse teha kontsert kuuest vähetuntud Mozarti sümfooniast, ütlen kohe: jah, heameelega! Aga kui jutt on heliloojatest, kelle nime ma pole kuulnud, pean ma eelnevalt partituuri nägema ja otsustama, kas seda tasub esitada.

Aga Pärti te ju muidugi mängite?

Tunnistan, et tahaksin, kuid pelgan – seda juba täiesti teises mõttes. Arvan, et Pärdi muusika on minu jaoks liiga raske, tunnetan seal mingit eriti kõrget taset. Mul pole ka olnud erilisi võimalusi Pärti esitada. Pärnu Linnaorkestriga me muidugi oleme üht-teist mänginud, näiteks “Cantust Benjamin Britteni mälestuseks”. Mõistate, on heliloojaid kelle ees on eriline piiteeditunne. Minu jaoks näiteks Bach on seal kusagil väga kõrge.

Võiks öelda, et on heliloojaid, kellega olete “teie” peal.

Jah, just nii.

Aga kes on teie kodused ja lähedased heliloojad?

Mozart! Ma võin Mozartit alati kuulata, iga päev. Brahmsi olen ka valmis alati kuulama. Tšaikovskilt mitte kõike, aga, ütleme kolme viimast ja esimest sümfooniast, kontserte, “Francesca da Rimini” – see on geniaalne muusika. Beethovenit ma varem pisut pelgasin, aga viimasel ajal olen hakanud tema muusikat paremini tunnetama ja võin nüüd öelda, et olen selle mängimiseks enam-vähem valmis. Muidugi armastan ma väga Mahlerit, Sibeliuse Viiulikontserti ja veel mõningaid tema teoseid, Liszti “Faust-sümfooniast”. Armastan väga Rahmaninovi “Sümfoonilisi tantse”. Mäletan neist Kondrašini esitust – see oli esimene “Tantsude” salvestus, mida ma kuulsin ja see meeldibki mulle kõige rohkem oma vaoshoidud emotsionaalsuse ja sügavusega.

Käisite läbi tee pianistist dirigendiks. Pianistid saavad dirigendiks harvem, kui näiteks viiuldajad, kuigi mõned näited on: Daniel Barenboim, Vladimir Ashkenazy, Mihhail Pletnjov. Mitmetest heliloojatest ja interpreetidest, kes seda taotlesid, ei ole dirigente saanud. Milles on teie arvates selle elukutse saladus?

See on lihtne. Dirigendiks sünnitakse. Peavad olema mingid kindlad omadused, mida õppida ei saa, aga saab aidata edasi arendada. Oma õpilastele muusikaakadeemias selgitan, et võin aidata neil väljendada seda, mis neil endal sees kibeleb. Aga va-

jadus peab endal olema, ma ei saa seda esile kutsuda. Kui inimesel on midagi öelda, siis võime rääkida, milliste vahenditega seda teha. Tehnikat võib õpetada, aga tehnika ei päästa, kui selle taga pole midagi, kui sisu pole.

Nikolai Aleksejev ütleb ikka, et dirigent on elu teise poole elukutse ja alles pärast 50. eluaastat võib kõnelda dirigendi küpsusest. Kas olete sellega nõus?

Põhimõtteliselt jah. Arvan, et see kehtib tegelikult iga muusiku kohta. Iga muusik, olgu ta viiuldaja, pianist, organist või flöödimängija, kogu aeg areneb ja talle kogu aeg tundub, et alles nüüd ta mõistab, kuidas tuleb mängida. Pool aastat tagasi tundsin äkki, et vaat nüüd mul hakkab midagi välja tulema, kuidas ma varem seda ei taibanud ja üldse varem dirigeerisin! Mingis mõttes muidugi dirigendi elukutse siiski mõnevõrra erineb instrumentalisti omast: pianistid või viiuldajad omandavad mängutehnika lapsepõlves ja vaevalt, et 50-aastaselt selles midagi oluliselt muudavad. Meil, dirigentidel, on teistmoodi. Avastad midagi senitundmatut, tuled millegi sellise peale, millest varem ei osanud mõeldagi. Siiaamaani mäletan oma algust: tollal, 1979. aastal ma ei osanud ju mitte midagi.

Arvatavasti olite siis enesekindlam kui nüüd? Nagu ütles Rahmaninov: “Aastatega kaotame enesekindluse, selle noorusaja jumaliku privileegi.” Kas on nii?

Absoluutselt.

Kas olete pärast kontserti või etendust sageli rahulolematu?

Muidugi. Kunagi ei tea, mida seekord suutsid endast välja anda. Aga räägin alati oma õpilastele, et ainult iseendas tuleb otsida põhjust, kui midagi ei õnnestunud. See on ainus meetod, et järgmine kord paremini mängida.

Paljud neist, kes minu juures õpivad, ei kavatse edaspidi dirigendiks hakata, kuigi mõned neist arvatavasti kunagi selleks ka saavad. Meil on praegu selline õppesüsteem, et ainete eest saab punkte, seetõttu arvan, et mõni võtab dirigeerimistunde punktide saamiseks. Aga on ka neid, keda ma nimetan “huvitatuteks”. Neist võib keegi edaspidi ka dirigendiks saada.

Millised omadused on neil, kes selle elukutse valivad? Jevgeni Svetlanov on öelnud et dirigent on täielik misterioso, maagia, nõidus, fluuud. Herbert von Karajan nimetas dirigenti muusika manipulaatoriks... Kuidas teie arvate?

Mina võrdleksin dirigenti riigijuhiga. Ta peab olema isiksus. Kui sul on annet veenda, siis suudad mõjutada inimesi enese järele tulema ja tähendab, võid saada dirigendiks. Ma ei räägi siin muusikaandest, see peab isenesestmõistetavalt olema. Kui suudad veenda ainult sõnadega, aga kõik muu püsib ainult administreerimisel – nii on sageli poliitikas – siis see pole minu jaoks dirigent. On dirigente, kes suudavad seletada orkestrile iga nooti, ei pea selleks palju käsi kasutama ning saavutavad suurepärase kõla. Eriti kui orkestris mängivad head muusikud. Orkestrit petta ei saa. Publikut saab.

Kas teil on olnud juhuseid, kui olete pidanud ületama orkestri vastuseisu, mida sageli osutatakse uuele dirigendile?

Helilooja Tõnu Kõrvitsaga.

FOTO SCANPIX / ERGO KULD

Ausalt öeldes ei mäleta selliseid juhtumeid. Võin aga jutustada ühe loo oma praktikast. 1980. aastate lõpul sõitsin Leningradi teist filharmonia orkestrit dirigeerima ja kui mind neile esitleti, hüüdis üks muusikutest: “Rahvarinne!” Aga pärast kutsuti mind sinna veel viis korda ja selle orkestriga kujunes mul üldse välja väga viljakas koostöö. Ilmselt ma suutsin neid veenda. Muusikud saavad tavaliselt küllaltki ruttu aru, keda tasub usaldada. Kui nad tunnevad, et dirigenti ei saa usaldada, nad naeravad ta välja ja üritavad ilma temata toime tulla. Õnneks pole mul midagi sellist juhtunud.

Uue teosega tööd alustades te muidugi uurite algul partituuri, aga kas kuulate ettekandeid ka plaadilt?

Võimaluse korral jah, kusjuures palju ja erinevaid. Erinevate interpretatsioonide kuulamine ei sega oma kontseptsiooni kujunemist.

Kas teil on teose kontseptsioon kohe lõpuni valmis?

Ei, lõpuni mitte. Toetun selle kujundamisel paljuski orkestri kõlale, mida proovis kuulen. See ütleb mulle nii mõndagi.

Mis saab siis, kui esituse ideaal, mida kuulete oma peas, ei lange kokku sellega, mis kontserdil või etendusel välja tuleb? Kas võiksite meenutada edukamaid etendusi?

Etendusi on nii palju, et mõne päeva pärast juba unustad olnud etenduse ja mõtled eelseisvale. Vahel juhtub, et proov läks mitte eriti edukalt ja seetõttu etenduselt midagi ei oota. Tuled kohale mõttega: noh, ma siiski proovin midagi teha. Ja järsku tuleb kõik palju paremini välja, kui arvasid. Ooperietendusega kaasneb palju igasuguseid tegureid. Muidugi jälgin eelkõige seda, mida konkreetselt dirigendipuldil on vaja teha. Juhtub, et solist teeb midagi valesi, ei astu õigel ajal sisse või koor jääb maha. Sellepärast ei saa ühtegi etendust nimetada sada protsenti õnnestunuks, see kõik on suhteline. On asju millega jään rahule, võibolla õnnestus hästi mõni fraas või siis veel midagi.

Milliseid eesmärgi te edaspidi endale seate, mis teil plaanis on?

Teatris ma tavaliselt pikalt ette ei tea, mis ees seisab – plaanid koostab teatri juhatus. Pärnus saan üht-teist planeerida, aga seal seab teatud piirangud see, et orkester on väike ja selle koosseisuga iga teost ei mängi. Ma ei saa ka liiga palju kuritarvitada oma ametit ja kutsuda lisajõude teistest kollektiividest. Kõik see maksab, kui tahan mängida Tšaikovskit, Richard Straussi või Mahlerit. Avasime sesooni Schuberti “Lõpetamata sümfooniaga”, aga sinna pidi juurde kutsuma kolm tromboonimängijat. Meie orkestriga esines suurepärase noor tšellist Marcel Johannes Kits, kes esitas Elgari tšellokontserti – sinna juurde oli vaja veel kahte metsasarve.

Piiranguid kõrvale jättes – mida teie kui muusik tahaksite lähemas tulevikus esitada?

Mahleri sümfooniaid, mida pole veel teha saanud, Brucknerit. Aga mõne teose juurde tahaks uuesti tagasi tulla. Näiteks kui meil teatris lavastati ballett “Pelléas ja Mélisande” Schönbergi sümfoonilisele poemile, ma lausa armusin sellesse teosesse. Dirigeerisin seda kolm-neli korda ja siis võeti ballett repertuaarist maha. Otsustasin võtta Schönbergi “Pelléase ja Mélisande” ERSO kavva. Teoseid, mida tahaks mängida, on väga palju.

Soovin, et kõik teie plaanid ja unistused täituksid! Lõpetuseks veel mõned lühiküsimused. Kas olete loomult pessimist või optimist?

Arvan, et pigem optimist.

Milline on teie lemmikaastaeg ja kuidas te seda tavaliselt veedate?

Suvi. Püüan seda veeta seda kuskil Lõuna-Euroopas. Armastan väga Horvaatiat.

Kas teile meeldib kino ja kas võiksite nimetada filmi, mis hiljaaegu jättis teile sügava mulje?

Kinomaaniks ma ennast nimetada ei saa. Viimasel ajal käin ainult PÖFFil. Filmidest vapustas hiljuti Sokurovi “Faust”.

Millisel ajastul tahaksite elada?

Ma arvan, et elan heal ajal. Näha seda, millest lapsepõlves unistasin ja elada läänelikus ühiskonnas ilma kuskile sõitmata, kas see pole tore?

Aga kas võite nimetada maad ja kohta, kus tahaksite elada?

Oh... selle peale ma pole üldse mõelnud. Kus ma ka poleks, ikka tõmbab koju. Aga tõeliselt pole ma mitte kuskil mujal peale Eesti elanud.

Kui teil oleks võimalus ajamasinaga sattuda ükskõik millisesse ajastusse ja maale – keda heliloojatest tahaksite seal kohata?

Väga paljusid. Vaevalt on üldse kedagi, kellega ei tahaks kohtuda. Esimeses järjekorras Mozartiga, Bachiga, Tšaikovskiga, Brahmsiga. Wagnerit tahaks ka näha. Kuigi – kokkupuutel temaga võiks vist tugevasti pettuda...

Tõlkinud **Ia Rimmel**